

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17

Заснований в 1996 році

Рівне – 2001

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 17. — Рівне: РДГУ, 2001. — 173 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**

(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**

(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**

(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**

(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**

(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**

(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**

(Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**

(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**

(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**

(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**

(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**

(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**

(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29.06.2001 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 06 — 8
гуманітарний університет, 2001

© Рівненський державний

І науково-предметні гуртки, і гуртки трудової творчості мали тут свою матеріальну базу. У предметних гуртках була Кімната Книжки, де проходили найповніші години духовного життя вихованців. Що ж до гуртків трудової творчості, то вони мали робочі кімнати, лабораторії, а також Кімнату Справ, де підлітки мали можливість виконувати різноманітні трудові завдання, як конструкторські, монтажні або сільськогосподарські. Важливим моментом в роботі гуртків школи Сухомлинського, який забезпечував принципи самодіяльності учнів, було те, що керівниками гуртків трудової творчості, на відміну від науково-предметних, були не лише вчителі, а й учні старших класів. У Павлівській середній школі приділялася велика увага також мистецьким гурткам. В хорових гуртках та в гуртках живопису учні працювали від першого до останнього класу. Особливо їх приваблювали літературні, музичні та драматичні гуртки. Маючи тонкий естетичний смак, Василь Олександрович сам організував літературний гурток в школі, і всіляко сприяв розвитку естетичних смаків в учнів, бо вважав “що мистецтво повинно бути постійним джерелом духовного багатства кожного” [5, 345].

Створена В. О. Сухомлинським система гурткової роботи в Павлівській середній школі ґрунтувалася на постійності і регулярності, різнобічності і наступності. А це і забезпечувало активну участь всіх без винятку учнів, починаючи з першого класу, в різноманітних гуртках, які плідно тут працювали. Ідеї В. О. Сухомлинського щодо використання гри для розвитку творчих можливостей дитини не втратили своєї актуальності і сьогодні.

В роботі з дітьми не можна гнатись за зовнішніми ефектами, виховна робота – це не виступ на параді, а глибока повсякденна, буденна, кропітка діяльність колективу людей, пов'язаних спільною ціллю, спільним прагненням виховати добрих людей, багато знаючих і вмючих добре робити те, що вимагає від них професія, що вимагає життя. Все це прекрасно розуміли видатні педагоги: Песталоцці, Ушинський, Шацький, Макаренко, Терський, Сухомлинський, і тому їхні виховні досягнення були і є такими яскравими, такими безмежно глибокими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А. С. О Воспитании. – М: Политиздат, 1988. – 256 с.
2. Песталоцці Й. Г. Вибрані педагогічні твори. – К., 1938. – 338 с.
3. Прохоров А. М. Клуб // БСЭ. – 3-е изд. – В 30 т. – М., 1973. – Т. 12. – С. 324.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т 3. – К., 1977. – 670 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т 4. – К., 1977. – 640 с.
6. Терський В. Н. Клубные занятия и игры в практике А. С. Макаренка. Изд-во. 2-е испр. и доп. – М., 1961. – 150 с.
7. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. – М.: Учпедгиз, 1953. – Т. 1. – 635 с.
8. Шацький С. Т. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз., 1958. – 540 с.

Одержано редакцією 27.04.2001

УДК: 370. 014. 521: 28

С. Б. БРИЧОК

СПЕЦИФІКА ВИХОВАННЯ У ЦЕРКОВНОПАРАФІЯЛЬНИХ ШКОЛАХ: ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ

В умовах розвитку сучасної школи актуальною є проблема виховання особистості школяра, формування його поглядів, переконань, ставлення до норм, правил поведінки, знань. У вирішенні цієї проблеми важливу роль відіграє те, як учитель впливає на формування свідомості школярів, навчає самовихованню, тобто як учитель володіє методами виховання, за допомогою яких здійснюється формування особистості школяра у відповідності з метою виховання й ідеалами суспільства. У визначеному аспекті цікавим є вивчення досвіду освітніх закладів України, проаналізувати становлення системи національного виховання, вичленити позитивне і негативне у застосуванні конкретних методів виховання, їх вплив на учнів, починаючи з початкової ланки.

Будь-яке суспільство намагається впливати на молодь, тому що вона становить майбутнє цього суспільства. Якщо зробити спробу аналізу стану виховання молоді на Україні наприкінці XIX – початку XX ст., відразу слід зазначити, що у цей період система освіти розвивалась більш динамічно, ніж у попередні десятиліття, хоча в цілому її рівень залишався дуже низьким. Саме в цей період у педагогіці прослідковується незвичайне розмаїття у практичному вирішенні повсякденних педагогічних проблем, хоча вся система виховання обумовлювалась соціально-економічним розвитком країни, що диктувало конкретні завдання.

Так, прогресивні зрушення в організації та діяльності системи освіти, зокрема початкової, в Україні, в тому числі на Волині, наприкінці XIX ст. були спричинені зростаючими потребами господарства в освічених працівниках і вимагали поширення освіти серед народних мас. У 1864 р. царський уряд здійснив реформу народної освіти, видавши “Положення про початкові народні училища”. Згідно з цим документом усі типи початкових шкіл, які існували раніше, почали працювати за єдиним планом і програмою. Виховний процес у початкових школах, як міністерських, так і церковнопарафіяльних, будувався на релігійних засадах, релігійне виховання мало служити основою морального.

З методичної точки зору цінність представляє система виховання у церковнопарафіяльних школах. “Церковна школа ... ставить на першому місці виховну мету ...” [1, 106]. В дітях необхідно стверджувати православне вчення віри і християнської моралі, а також давати їм початкові корисні знання, необхідно вказувати людині, що робити, чим жити, для чого жити. Відомий журналіст та історик, дослідник освіти України Гр.Наш (Н. Григоріів), аналізуючи виховний процес у міністерських та церковнопарафіяльних школах, прийшов до висновку, що церковнопарафіяльна школа “краще виховує наших дітей на чесних добрих громадян своєї отчизни” [2, 40]. Вчителі церковнопарафіяльних шкіл “більш прихильні до української справи, або принаймні хоч не ворожі їй” [2, 40]. Учителі й священники розмовляли між собою українською мовою, часто й з учнями спілкувались рідною мовою. Діти чули рідну мову з уст учителя і звалили її шанувати.

Церковнопарафіяльна школа мала більшу автономію через брак коштів на облаштування належної системи контролю, і це було позитивним моментом. Завдяки цьому вчитель мав змогу проявити ініціативу й зробити щось корисне для дітей. Завданням церковнопарафіяльної школи було виховання у школярів набожності, любові до ближнього, правдивості, щирості, поваги до батьків, любові до праці, високих патріотичних почуттів (під патріотизмом розумілась “любов до матінки-Росії і до батюшки-царя”) [4, 53]. Завдання, які ставились перед вчителями церковнопарафіяльних шкіл досягались за допомогою конкретних методів виховання. Які ж методи були найбільш ефективними у досягненні поставлених цілей?

Перший етап правильно організованого виховання – знання і розуміння вихованцем тих норм і правил поведінки, які повинні бути сформовані в процесі виховання. Для формування поглядів, понять, переконань використовувались методи розповіді, бесіди, роз’яснення, тобто методи формування свідомості учнів. Вчителями церковнопарафіяльних шкіл широко використовувались бесіди, особливо на етичні теми. Предметом бесід обирались релігійно-моральні теми з церковної і вітчизняної історії, причому відбирались ті теорії, в яких найбільш сильно і показово демонструвалась сила народу, його віра і відданість вітчизні. Метод роз’яснення найчастіше застосовувався при обговоренні правил поведінки, негативних проявів у поведінці учнів (грубість, хамство). При застосуванні розповіді вчителі повинні були слідувати за емоційністю викладу матеріалу, за мовою, за вмінням говорити. Цікавою, на нашу думку, є методика застосування методів стимулювання у церковнопарафіяльних школах. Система виховної роботи, яка базувалась на стимулюванні, орієнтувалась на великі внутрішні можливості, що закладені в самих дітях, виходила з необхідності викликати у дитини потребу в певній поведінці і зумовлювала мотиви такої поведінки. Своєрідно застосовувався метод покарання, який в арсеналі виховних засобів займав видне місце.

У церковнопарафіяльній школі існувала чітка система заборон: учням заборонялось сидати на чужі місця, обмінювати, купувати і продавати будь-що у школі, користуватись чужим одягом, книгами, паління тютюну. Вчителям заборонялось хвалити, перехвалювати учнів, застосовувати до всіх учнів однакові методи впливу (необхідно до кожного підходити індивідуально!), не лишати дитину без обіду, не ставити на коліна, не бити, не виганяти учнів у

коридор під час уроку, не тягати дітей за вуха (це привчає до жорстокості). У церковнопарафіяльних школах не було карцерів!

Досить своєрідними були дисциплінарні заходи. За певне порушення дисципліни (лінь, витівки, замах на авторитет вчителя) застосовувались зауваження, догану наодинці, догану в присутності учнів, позбавлення місця на певний час (“без місця”), пересаджували за окремих (спеціальний) стіл, повідомлення батькам про поведінку учня, запрошення батьків до школи, заборона грати у спільні ігри з дітьми, виключення зі школи, там, де виставляли оцінку за поведінку, застосовували зниження балів. Крім того, досить поширеним видом покарання було залишення учня після уроків (в залежності від провини учень лишався на 0,5-2 год.). Найчастіше в цей час учні під наглядом вчителя виконували або готували домашні завдання. Але в той же час вчителів застерігали в недоцільності застосовувати в роботі покарання – це поганий показник: робота вважається важкою і нецікавою справою, якщо нею карають.

Вчителі церковнопарафіяльних шкіл намагались дотримуватись порад, що довались методичним журналом “Церковнопарафіяльні школи” щодо застосування методів виховання. Журнал наголошував, що покарання має бути адекватне вчинку і справедливим. Фізичні методи покарання циркулярами не заборонялись, але були неефективні, оскільки використовувались батьками вдома. У журналі за листопад 1899 р. містяться поради щодо забезпечення дисципліни учнів та засобів впливу на них. Слід зауважити, що все це психологічно вмотивовано. Хіба не актуально звучать такі слова: “Із 10 ударів, які робить вчитель учневі, 9 заслуговує він сам?” [6, 243]. Цей же номер містить цікаві практичні поради вчителям у різних нетипових ситуаціях. Так, якщо у класі здійснено крадіжку учнем вперше, то речі повертались власнику, а особа злодія не розкривалась. Якщо учень здійснював крадіжку вдруге, то вчинок розкривався перед усіма учнями класу.

Своєрідно застосовували вчителі церковнопарафіяльних шкіл і метод заохочення. Важливо було не перехвалити учня, дотримуватись певної обережності, дозування заохочень, дотримання почуття міри. Види заохочень, які застосовувались вчителями, досить різноманітні: схвалення, підбадьорення, похвала, подяка, нагородження грамотами, подарунками. Поширеним було заохочення увагою, коли вчитель виказував зацікавленість до успіхів і невдач учнів, переживав з ними разом горе і радість, довіряв дітям, був доброзичливим до них. У деяких школах учням за особливі заслуги дарували хрестики, іконки, євангеліє. Поширеним видом заохочення було застосування в якості нагороди похвальних відгуків учителів про учня перед усіма учнями школи. Не рекомендувалось нагороджувати дітей за успіхи у навчанні, бо це, на думку вчителів, залежить від здібностей, які є спадковими. Нагороджували учнів за добру поведінку і доброзичливе ставлення до товаришів.

К. Л. Побєдоносцев, обер-прокурор Синоду, який безпосередньо керував роботою церковнопарафіяльних шкіл, у своїй книзі “Ученье и учитель (Педагогические заметки)”, яка була майже у кожного вчителя церковнопарафіяльної шкіл, зазначав: “Вчитель помиляється, якщо думає, що вся його справа в урочних годинах викладання в класі. Набагато важливішими є міжурочні і позаурочні години занять з дітьми: тут збирається багатий матеріал для збудження інтересів, думки, уяви, для повідомлення понять, тут прямих засіб духовного і душевного спілкування вчителя з дітьми і гарант сердечної і розумової прихильності дітей до школи і вчителя” [5, 110].

Дійсно, аналіз діяльності церковнопарафіяльних шкіл дозволяє стверджувати, що у виховному процесі цих шкіл неабияке місце займала позаурочна діяльність. Вчителями церковнопарафіяльних шкіл часто організовувались шкільні свята. Так, у багатьох школах святкується день відкриття школи, день св. Кирила й Мефодія, день св. Наума, святкуються особливі дні у шкільному житті дітей (Різдво, Новий рік). У деяких школах влаштовували недільні і святкові читання. На Різдво та Паску влаштовували літературні музичні вечори з показом “туманних картин” (своєрідних спектаклів), хоча свідчень про такі вечори дуже мало.

В архівних документах знаходимо свідчення про те, що поширеним видом позаурочної діяльності в церковнопарафіяльних школах були шкільні прогулянки та екскурсії, хоча ніяких постанов з цього приводу не існувало. Прогулянки здійснювались найчастіше весною і восени та носили не лише виховний, а й освітній характер. Під час прогулянок вчителі повідомляли дітям інформацію з природознавства, сільського господарства, географії, збирали мінерали,

рослини. Окремі прогулянки носили лише розважальний характер. Збереглися спогади учня церковнопарафіяльної школи з Крем'янця Льва Биковського про такі прогулянки: "Після науки навесні інколи ходили до Дубенської "рогатки" через монастирський цвинтар, яр, проходились на гору, на галявину... Там разом бавились всі учні й вчитель. Зав'язувались знайомства, приязнь, пізнавали один одного" [3, 80].

В окремих школах практикувались екскурсії до монастирів. Свідчення про таку форму роботи знаходимо у тих же спогадах: "Не раз ходили до Почасва на 2-3 дні, там бували на Богослуженні в Успенському Соборі, оглядаючи Лавру, печери, ходили на дзвіницю... Обідали в монастирській їдальні, де написано було по-московськи "стол постный", де нам давали смажені на олії рижові котлети й ще щось подібне..." [3, 81]. Такі екскурсії мали великий виховний вплив на духовність дітей. У кожній церковнопарафіяльній школі вчителі зобов'язані були організувати хор. На заняттях хору учні повинні були засвоїти основи церковного співу. На спів відводилось 3 години в тиждень (по півгодини щодня). Заняття хору проходили цікавіше у тих школах, де вчитель сам любив співати і добре володів методикою роботи з хором. Учителя навчали дітей співати не тільки молитви й тропарі, а й пісні церковні на вісім голосів. Таке ставлення до церковного хору створювало сприятливі умови для виховання в учнів естетичних смаків і почуттів.

Ефективність застосування методів виховання залежить і від професійної майстерності вчителів. Цьому велику увагу приділяв К. Л. Победоносцев. Він зазначав, що вчитель повинен володіти педагогічною технікою, зокрема, вміння володіти своїм голосом. Вміння говорити він вважав головним знаряддям праці вчителя. Мова вчителя повинна бути зрозуміла, спокійна, стримана, без багатослів'я. Кожне слово повинно мати ціну і значення для дітей. Вчителя ставилось у обов'язок знати ім'я кожного учня і так звертатись до нього. Вчитель повинен був вірити в успіх, бути терплячим і уважним. Ніколи не забувати, що у класі – діти, тому стиль відносин слід будувати відповідно до віку дітей. Вчитель повинен пам'ятати: що вимагає від дітей, те повинен вмінти зробити сам.

Такий підхід до виховання учнів у церковнопарафіяльних школах сприяв їх популярності серед простого населення, особливо селян. Вивчення особливостей виховання у церковнопарафіяльних школах дає можливість для забезпечення більш якісної підготовки майбутніх учителів та професійного вдосконалення вчителів-практиків, а також удосконалення і творчого збагачення системи методів виховання у сучасних освітніх закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всеподданейший отчет обер-прокурора св. синода за 1884 год. – СПб, 1884.
2. Гр. Наш. Обоє краці // Світло. – 1913. – № 5. – С. 36-47.
3. Биковський Лев. Спомин з дитячих літ// Літературна Волинь. – 1995. – Ч. 2.
4. Миропольский С. Очерк истории церковноприходской школы. – СПб, 1894.
5. Победоносцев К. Л. Ученье и учитель // Светская педагогика. – 1991. – № 3. – С. 109-119.
6. Церковноприходская школа // 1899. – № 1.

Одержано редакцією 23.05.2001

УДК: 370. 03

І. М. ДИЧКІВСЬКА

ВЗАЄМОДІЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНОГО ТА СОЦІАЛЬНО-РЕЛЕВАНТНОГО У ПЕДАГОГІЦІ ОБЩИННОСТІ

Визначальною рисою гуманістичної педагогіки ХХ століття є підхід до створення життєвого простору для дітей, який поєднує зверненість до дитини, визнання її неповторної індивідуальності із соціальними мотивами, громадянським вихованням, культивуванням общинності.

Такий альтернативний підхід до організації життєвого простору для дітей передбачає глибинний взаємозв'язок індивідуального й соціального, розглядає в діалектичній єдності вплив на дитину природних і середовищних чинників. Водночас представників гуманістичної педагогіки нерідко звинувачували у культивуванні індивідуалізму та егоїзму в підростаючому поколінні, спробах розглядати розвиток природних сил дитини поза соціальним контекстом. На

ЗМІСТ

Переднє слово	3
Поніманська Т. І. Гуманізм і виховання (Філософсько-педагогічний аспект)	4
Киричук О. В. Духовно-катарсична активність виховання як показник ефективності педагогічної системи освітнього закладу	8
Дем'янюк Т. Д. Формування духовної культури учнівської молоді в системі шкільної освіти і виховання	14
Бех І. Д. Сучасна парадигма виховання в умовах позашкільного закладу	17
Тимощук Н. С. Вихователь і вихованець в умовах особистісно орієнтованих виховних технологій	19
Петренко В. В. Впровадження інноваційних технологій національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі: психодіагностичний аспект	26
Дацун О. В. Шляхи впровадження національного виховання у навчальний процес вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації	31
Рабченюк Т. С. Педагогічне керівництво розвитком учнівського самоврядування	34
Березяк І. І. Самовдосконалення як важливий фактор формування особистості підлітка	40
Рощенко А. М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання і виховання в закладах освіти	45
Середович В. В. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва	52
Терешко Л. В. Проблема мовленнєвої активності дітей дошкільного віку у процесі пізнавальної діяльності	59
Науменко Р. А. Інноваційні процеси у позашкільному закладі відповідно до Закону України “Про позашкільну освіту”	62
Первушевська І. О. Організаційно-педагогічні умови інноваційної діяльності в позашкільному закладі нового типу	64
Жевага С. І. Спільна діяльність сім'ї та школи з фізичного виховання підлітків	70
Черній А. Л. Перспективні форми і методи вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів	74
Павелків О. М. Формування інтересу старшокласників до професій як психолого-педагогічна проблема	77
Романчук В. А. Сучасні проблеми підготовки старшокласників до вибору майбутньої професії	82
Гриценко Л. О. Формування національно-духовної культури студентів при вивченні народних художніх ремесел	85
Федорченко Т. Є. Формування духовної культури неповнолітніх – провідний первентивний фактор в освітньо-виховному процесі	89
Дупак Н. В. До проблеми підготовки вчителів праці	94
Титаренко В. П., Чорнусь Т. М. Національно-культурні традиції плетіння у навчально-виховному процесі майбутніх вчителів	99
Цвірова Т. Д. Формування творчої особистості у клубі по роботі з дітьми та дорослими “Ровесник”	103
Янцур М. С. Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у міжшкільному навчально-виробничому комбінаті	106
Карпенчук С. Г. Сутність педагогічної технології	112
Петренко О. Б. Творче використання досвіду В.Сухомлинського в сучасній сімейно-родинній і шкільній практиці	118
Наумчук Г. І. Основні завдання та зміст національного виховання дітей в сім'ї	125
Тюска В. Б. З історії розвитку клубної діяльності: педагогічний контекст	127
Бричок С. В. Специфіка виховного процесу у церковнопарафіяльній школі: екскурс в історію	133
Дичківська І. М. Взаємодія індивідуально-особистісного та соціально-релевантного у педагогіці общинності	136
Козяр М. М. Вплив міжпредметних зв'язків вищої математики, обчислювальної	141

техніки на засвоєння студентами знань з інженерної та машинної графіки	
Дем'янюк Т. Д. Модифікація змісту, форм і методів позашкільної освіти в умовах дослідно-експериментальної роботи	144
Белова С. А. Інноваційні технології ХХ ст. та антропософська педагогіка Р.Штейнера . .	148
Сойчук Р. Л. Диференціація навчального процесу у британських об'єднаних школах . . .	152
Новак О. В. Педагогічні умови засвоєння підлітками народних традицій, звичаїв, обрядів у процесі позаурочної діяльності	157
Тюльпа Т. М. Соціально-політичні передумови розвитку естетичного виховання школярів України в 1917-1920 рр.	161
Пальчевський С. С. Методи інтенсивного вивчення іноземних мов І. Ю. Шехтера і Г. О. Китайгородської	164
Відомості про авторів	169

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Дем'янюк Т. Д.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Бондар А. М.

Здано до набору 10.06.2001 р. Підписано до друку 29.06.2001 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,038. Обл. вид. арк. 21,652. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 17. — Рівне: РДГУ, 2001. — 173 с.

ISBN 966 — 7281 — 06 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20